

ІСТОРІЯ, ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ, ПРАВО, СОЦІОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Футбол як чільна складова спортивного дозвілля інтернованих вояків Української галицької армії в Чехословаччині (1919–1922 рр.)

Андрій Антонішин¹, Ігор Срібняк², Анна Хлебінa³

¹Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

²Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

³Слов'янська бібліотека, Національна бібліотека Чеської Республіки, Прага, Чеська Республіка

Анотація. У статті проаналізовано специфіку проведення змагань з футболу за участю інтернованих вояків Української галицької армії (УГА), які змагались із чеськими спортсменами як на таборних майданчиках, так і на футбольних стадіонах провінційних міст Чехословаччини протягом 1919–1922 рр. Значною мірою це стало можливим завдяки діяльності у таборах інтернованих американської благодійної організації YMCA (Young Men's Christian Association), яка не шкодувала коштів для гуманітарних потреб інтернованих.

Це стосувалось й розвитку ігрових видів спорту та взагалі активного дозвілля таборян, за чого YMCA облаштувала спортивні зали (приспосовуючи для цього окремі бараки), а також щедро купувала різне спортивне знаряддя. Завдяки її грошовим внескам для команд купували спортивну форму та потрібне для проведення футбольних матчів устаткування (м'ячі, сітки на ворота тощо). Крім того, на кошти YMCA таборові команди мали можливість проводити зустрічі з чеськими футболістами на виїзді.

До розвитку футболу активно долучалась і спортивна секція Культурно-просвітнього кружка (як в Німецькому Яблонному, так і Йозефові), заходами якої у таборах організовувались спортивні свята та численні змагання за участю місцевих чеських спортклубів, а зароблені під час їх проведення кошти передавались на потреби таборян-спортсменів. Вагу і значення спортивних вправ, і зокрема футбольних змагань, розуміло й командування інтернованих частин УГА, забезпечуючи зі свого боку максимально можливе сприяння командним видам спорту в таборі.

Ігрові види спорту, і зокрема, футбол, суттєво прислужились для зміцнення здоров'я інтернованих, насамперед гравців таборних команд, та дарувало наснагу і гарний настрій не тільки спортсменам, а й чисельному гурту глядачів та вболівальників, додаючи позитивних емоцій у їх непростому таборовому існуванні. Разом з тим футбольні матчі успішно виконували комунікаційно-адаптаційну функцію, дозволяючи українцям ближче пізнати мешканців найближчих до табору чеських міст і призвичаїтись до ритму та способу їхнього життя. Також футбольні змагання створювали міцну основу для чесько-українського міжнародного порозуміння та суттєво полегшували для частини вояцтва УГА інтеграцію у чеський соціум.

Ключові слова: футбол, команда, матч, спортивний клуб, гравці, інтерновані вояки-українці, табір.

Вступ. Обставини зосередження вояків УГА в Чехословаччині (в статусі інтернованих) на сьогодні вже загальновідомі – частина із них зі зброєю в руках була змушена захити межі УНР через несприятливі умови для продовження воєнних дій проти польської армії навесні 1919 р., решта прибула (як втікачі або репатріанти) з Італії та інших європейських країн у 1920 р. Спочатку ці дві категорії галичан утримувались окремо в різних таборах – Німецькому Яблонному та Ліберцях, але у 1921 р. їх було зведено в таборі Йозефов (в окремих секціях) [14].

Умови таборового існування інтернованих вояків УГА були досить непростими, особливо у зимовий період, оскільки вони мешкали у дерев'яних бараках, обігрів яких був досить проблематичною справою як через обмеженість норм дров та вугілля для опалення, так і внаслідок їх загальної непристосованості до перебування в зимовий час. З початком весни таборяни вже могли зітхнути вільніше та подбати про урізноманітнення свого дозвілля.

Важливу його складову становили заняття спортом, тим більше що у таборах діяла американська благодійна організація YMCA (Young Men's Christian Association)*, яка не шкодувала коштів для гуманітарних потреб інтернованих. Це ж стосувалось й розвитку ігрових видів спорту та взага-

* Young Men's Christian Association – Молодіжна християнська асоціація, благодійна американська організація, що надавала гуманітарну допомогу в таборах полонених та інтернованих вояків у різних країнах Європи, у тому числі й в Чехословаччині.

Antonyshyn A., Sribniak I., Khliebina A. Football as a leading component of sports leisure of interned soldiers of the Ukrainian Galician Army in Czechoslovakia (1919–1922). *Theory and Methods of Physical education and sports*. 2021; 3: 89–95
DOI: 10.32652/tmfv.2021.3.89–95

Антонішин А., Срібняк І., Хлебінa А. Футбол як чільна складова спортивного дозвілля інтернованих вояків Української галицької армії в Чехословаччині (1919–1922 рр.). *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2021; 3: 89–95
DOI: 10.32652/tmfv.2021.3.89–95

Andrii Antonyshyn, Igor Sribniak, Anna Khliebina

FOOTBALL AS A LEADING COMPONENT OF SPORTS LEISURE OF INTERNED SOLDIERS OF THE UKRAINIAN GALICIAN ARMY IN CZECHOSLOVAKIA (1919–1922)

Summary. The article analyzes the features of organization of football competitions with the participation of interned soldiers of the Ukrainian Galician Army (UGA), who competed with Czech athletes both on camp sports grounds and in football stadiums of provincial cities in Czechoslovakia during 1919–1922. This was largely due to the work of the Young Men's Christian Association (YMCA), which spared no expense for the humanitarian needs of the internees in the internment camps.

This work also included the development of playing sports and active leisure of internees in general, for which the YMCA equipped sports halls (by adapting some barracks for this purpose), as well as generously bought various sports equipment. Due to these financial contributions, the sports uniforms for internee teams and equipment needed for football matches (balls, goal nets, etc.) had been bought. Furthermore, the camp teams had the opportunity to play away-matches with Czech football players at the expense of YMCA.

The sports section of the Cultural and Educational Group (both in the Nemecke Jablonne and Jozefow) also took an active part in the development of football, by organizing sports festivals and numerous competitions with the participation of local Czech sports clubs, and the funds earned during these events were used to the needs of camp athletes. The value and importance of sports exercises, and in particular football competitions, were understood by the command of the interned units of the UGA, which in turn provided the maximum possible assistance to team sports in the camp.

Team sports, and football in particular, were very useful for improving the health of internees, especially teams players, and gave inspiration and good mood not only to athletes but also to large groups of spectators and fans, adding positive emotions to their difficult daily existence in camps. Furthermore, football matches successfully performed communication and adaptation functions, allowing Ukrainians to get to know the residents of the Czech cities closest to the camp and get used to the rhythm and way of their life. Football competitions also created a solid foundation for Czech-Ukrainian interethnic understanding and greatly facilitated integration of part of the UGA army into Czech society.

Keywords: football, team, match, sports club, players, interned Ukrainian soldiers, camp.

лі активного дозвілля таборян, задля чого YMCA облаштувала спортивні зали (приспосовуючи для цього окремі бараки), а також щедро купувала різне спортивне знаряддя.

Попри наявність ряду наукових праць про обставини перебування інтернованих вояків УГА в таборах на теренах Чехословаччини (1919–1925 рр.) – спортивна складова таборового повсякдення залишається абсолютно недослідженою. Існують лише окремі згадки про спортивне дозвілля інтернованих вояків-українців у таборах Чехословаччини (Німецьке Яблонне, Ліберець та Йозефов). Досить прикметним є те, що в такій фундаментальній праці, як «Українська еміграція...» С. Наріжного присутня дуже стисла інформація (два абзаци тексту) про цей бік життя вояцтва в Німецькому Яблонному та Йозефові [11].

Це саме стосується і статті (радіше споминів) колишнього таборянина М. Терлецького, в якій міститься лише побіжна згадка про діяльність спортивного клубу «Україна» у таборі Німецьке Яблонне та поза ним [15]. Про

окремі аспекти спортивного життя таборян пунктирно згадується й у двох монографічних дослідженнях [12, 14], проте і в них не було наведено хоч скільки-небудь значущої інформації про футбольну складову дозвілля інтернованих вояків УГА. Важливою і пізнавальною для авторів цієї розвідки (щоправда не у фактологічному, а в концептуально-теоретичному відношенні) стала стаття Ю.Тимошенка, в якій на основі опрацювання значного архівного матеріалу було проведено комплексний аналіз діяльності українських сокольських організацій у Чехословаччині [16].

Ця стаття ґрунтується на матеріалах двох таборових часописів – «Український стрілець» і «Український скиталець» – , на шпальтах яких фіксувались усі важливі події таборового життя, у тому числі спортивні свята та футбольні матчі як між командами таборян, так і їх товариські зустрічі з чеськими футболістами із прилеглих міст. Крім того, для унаочнення цієї частини спортивного дозвілля інтернованих було використано колекцію оригінальних плакатів-оголошень (пе-

реважну їх більшість було виготовлено вручну в одному примірнику) про футбольні матчі, які зберігаються у Слов'янській бібліотеці у Празі (збірка «Громадське та культурне життя української еміграції (1915–1947)») [26].

Мета дослідження – розширити джерельну базу досліджень спортивного дозвілля інтернованих вояків УГА шляхом запровадження до наукового обігу матеріалів таборової преси, а також плакатних оголошень, якими організатори футбольних матчів сповіщали таборян та мешканців чеських міст про їх проведення.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення джерельної інформації, метод компаративістики.

Результати дослідження та їх обговорення. У таборі Німецьке Яблонне допомога YMCA сприяла жвавому розвитку спортивного життя у таборі, почала якого сягали червня 1919 р., реалізувавшись у створенні спортивного клубу (гуртка) «Україна». Тоді ж заходами хорунжого Коника був заснований старшинський «гурток грачів копаного м'яча» «Україна Іа», покликакий «баракову важку монотонність заступити здоровою та приємною розривкою на вільному повітрі в районі табора» [17]. Члени гуртка досить часто зустрічалися з чеськими та німецькими футбольними командами, проте восени цього року у зв'язку з настанням дощової погоди та подальшої зимової холоднечі його діяльність занепала.

31 березня 1920 р. у таборі було організовано новий старшинсько-стрілецький спортивний клуб (гурток) «Україна», загальні збори членів якого затвердили статут товариства й обирали його керівництво у складі поручика Палійчука (голови), поручика Рудзінського (заступника), четаря Кусака, поручика Погорецького (скарбника), підхорунжого Парашака і хорунжого Головінського (секретаря). З його членів (загалом – 80 осіб) було створено дві футбольні команди – «Україна Іа» (капітани – четар Бачинський, пізніше – хорунжий Головінський) і «Україна Ів» (на чолі з підхорунжим Бандрівським, пізніше – хорунжим Тимчишиним) [17].

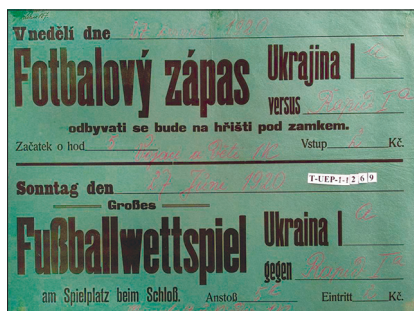

Рисунок 1 – Двомовна (чесько-німецька) типографська афіша про футбольний матч між командами «Україна Іа» і «Рapid Іа», 27 червня 1920 р.

З настанням справжнього весняного тепла українські команди почали частіше проводити футбольні матчі з чеськими командами. Так, 30 травня відбувся матч таборової збірної спортивного клубу «Україна Іа» з футбольною дружиною С.-Lipava з містечка Ліпави, 3 червня 1920 р. футбольна команда «Україна Іb» протистояла клубу «Niemes Іb» (Mimoň Іb), 27 червня – «Україна Іа» зішлась у поєдинку з футболістами клубу «Rapid Іа» [26, T-UEP-2076, T-UEP-2077, T-UEP-2080] (рис. 1). Загалом до кінця сезону 1920 р. ними було проведено 27 футбольних матчів (у 15 з них українці святкували перемогу, у 12 зазнали поразки) [22].

Як уже зазначалось, місцевий осередок YMCA надавав діяльну допомогу українському таборовому спортивному клубу, передаючи для потреб його членів різне спортивне спорядження та облаштувавши в одному з барачних приміщень табору «спортивний відділ» (спортзал). Також YMCA прийшла з допомогою інтернаціоналістів під час заснування спортивного гуртка в таборі Ліберці (21 вересня 1920 р.), проте тут не дійшло до проведення футбольних матчів через настання холодів (хоча у цьому таборі також була створена «дружина копаного мяча») [11].

Восени цього року в футбольному житті таборян Німецького Яблонного теж настала кількомісячна перерва, і тільки з приходом весняного тепла – 10 квітня 1921 р. – був проведений перший (в цьому сезоні) футбольний матч між українськими гравцями і командою Варнсдорфа (закінчився на користь чеських спортсменів – 0 : 2).

2 травня 1921 р. з нагоди відзначення Великодніх свят у Німецькому Яблонному відбулись два футбольні матчі: між таборовими командами «Іа» і «Іb» (обидві від Української бригади) та «Іа» і «Іа» (остання – з українського військового табору Йозефов) [1]. Тоді ж для участі в спортивному святі до Німецького Яблонного прибула таборова футбольна команда «Україна Іа» з Ліберця. Її матч з однойменною командою спортивного клубу Німецького Яблонного завершився перемогою господарів (2 : 3) [13].

Ще за два тижні (15 травня) команда українського таборового спортивного клубу «Україна Іа» грала на виїзді у Німеччині – на стадіоні міста Гайдау (Haidau) проти однойменної місцевої команди. Як повідомляв один з глядачів-українців (сотник А. Фавіцький), в першому таймі гра була «повільна і легковажна», чим найкраще зуміли скористатись чеські спортсмени, повівши в рахунок 1 : 0. Попри активність українських футболістів команди пішли з таким рахунком на перерву. У другій половині гри українська команда зуміла вирівняти рахунок та перехопити ініціативу. Наприкінці матчу українці значно збільшили темп, турбуючи чеську команду безперервними атаками, проте брак зіграності та хиби в їх комбінаційній грі не дозволили українській команді здобути перемогу [23].

Наступного дня вона переїхала до м. Цвікау (Zwickau), де зустрілась на міському стадіоні ще з однією німецькою командою – «Цвікау Іа». Остання була вже знайома українським футболістам з минулого року, причому, як зазначав згадуваний глядач-вболівальник, «зі своєї грубої і брутальної гри». З огляду на це, українська команда розпочала матч у швидкому темпі, шукаючи щастя в атаці. Щоправда така активність дозволяла німецьким футболістам здійснювати гострі контратаки, одна з яких закінчилась призначенням пенальті у ворота команди «Україна Іа». Проте німецька команда не змогла цим скористатись і змушена була відійти до своїх воріт. Під час однієї з атак українських футболістів розіграш кутового завершився взяттям воріт суперників. З ра-

хунком 1 : 0 на користь українських спортсменів команди розійшлись на перерву.

У другому таймі німецькі футболісти доклали всіх зусиль аби зрівняти рахунок. Часом вони вдавались до «цілком брутальної гри», одним з наслідків якої стало травмування голкіпера української команди, після чого його заступив один з польових гравців. Попри це всі зусилля гравців «Цвікау» «розбились о сильну оборону «України», котра разом зі своїм воротарем дала доказ своєї умілости», вистоявши перед атаками німецьких футболістів до кінця матчу. Також оглядач відзначив зрілу комбінаційну гру українців, яка продемонструвала вміння органічно переходити від захисту до атаки й навпаки [23].

Протягом травня 1921 р. українці подорожували чесько-німецькою прикордонною областю, де зустрічались з німецькими командами з чеських міст Німес (Niemes, нині – Mimonь / Mimoň), Гроттау (Grottau нині – Градекнад Нісою / Hrádek nad Nisou), Чеська Ліпа (Česká Lípa), а також з містечка Розенталь** (Rosenthal) [17]. В рамках святкування «Зелених свят» у Німецькому Яблонному було проведено «велике свято-фестин», під час якого команда «Україна Іа» «змагалась в грі з мячем проти сильніших німців з Чеської Липи» [17]. 19 червня 1921 р. «Україна Іа» провела черговий футбольний матч з німецькою командою «Koblentz Ersatz» (Кобленц Ерзац). За оцінкою одного із вболівальників, ця «гра мала гарне і легке темпо, йшла жваво і комбіновано». З огляду на те що німецькі футболісти діяли «пасивно без комбінації й зіграння», перемогу в цій грі святкували українці (5 : 1) [10].

Готуючись до відзначення річниці заснування філії YMCA в Німецькому Яблонному, футбольна «дружина Іа» «Україна Іа» продовжила свої тренувальні зустрічі з чеськими клубами на виїзді, провівши 17 липня «мячеві змагання» з футболістами коман-

** Ймовірно, йдеться про Rosenthal (чесь: Růžodol/Ружодол) – містечко у передмісті Ліберця, нині його район. На початку ХХ ст. його населення було переважно німецьким.

ди «Рapid Ia» з Ліберця (рахунок зустрічі 6 : 1 на користь українців). Ще один матч – з командою «Нідергрунт Ia» з однойменного міста Niedergrund (пізніше чеське місто Долні Жлеб / Dolní Žleb, нині – частина міста Дечин / Děčín) – був перерваний (при рахунку 2 : 2) за 15 хв до закінчення через відмову української команди від його продовження через «партійність» судді (очевидно йшлося про упереджене суддівство останнього – *авт.*) [13].

У цей час спортивна активність таборян з Німецького Яблонного досягла апогею, привівши до збільшення загальної кількості членів спортклубу «Україна» до 284 осіб (станом на 1 липня 1921 р.) [13]. Такому значному припливу клуб завдячував насамперед матеріальній допомозі YMCA та гарним погодним умовам, які спонукали до занять спортом.

Сприятливі умови для розвитку спортивного життя (і зокрема футболу) склались й у таборі інтернованих вояків УГА в Йозефові, який було створено 1 квітня 1921 р. Протягом перших трьох тижнів перебування вояків-українців на новому місці було сформовано три (перша, друга, третя) «мячеві дружини» (команди), причому для двох з них було придбано й спортивну форму. 24 квітня 1921 р. було проведено «копані змагання м'ячеві» між першою таборовою дружиною та місцевою футбольною командою з числа чеських військовослужбовців гарнізону м. Йозефов. 3 травня відбувся черговий матч, в якому першій дружині протистояла футбольна команда «Україна Ia» з Німецького Яблонного» [18].

У травні 1921 р. з метою забезпечення більшої керованості спортивним життям у Йозефові було засновано «Український спортивний кружок» (УСК) (спортивна секція Культурно-Просвітнього Кружка), який провадив свою діяльність на основі статуту, прийнятого загальними зборами спортивної секції. Відповідно до § 2 статуту, мета діяльності Кружка була визначена так: «плекання і розповсюдження всякого роду спорту серед української суспільності»; а як перспективні завдання – влаштування спортивних змагань з усіх видів

спорту, «ведення курсів, обіймаючих всі галузі спорту, улаштування відчистів з метою піднести заінтересовання, зрозуміння та любов до спорту», підготовка з числа членів гуртка майбутніх інструкторів-організаторів у селах Галичини, «заснування і удержування спортової бібліотеки і часопису, доступних для всіх членів УСК» [24].

Створення Кружка справило позитивний вплив на розвиток спортивного життя в таборі, й зокрема футболу, який, з огляду на свою демократичність, не вимагав якихось значних видатків (таборяни власноруч дбали про належний стан футбольного поля, отримуючи від YMCA спортивну форму та достатню кількість м'ячів). Майже відразу в складі УСК почав діяти «футбольний відділ», до якого належали дві футбольні команди (після ліквідації табору у Німецькому Яблонному та переїзду інтернованих до Йозефова їх кількість збільшилась до чотирьох «дружин») [11].

Прихід весни сприяв активізації футбольних змагань у таборі Йозефов: 25 травня 1921 р. було проведено матч між другими складами команд («дружин») УСК і місцевого військового гарнізону; 28 травня відбулась зустріч між першими складами команд УСК і міста Яромежа [18]. 19 червня 1921 р. «Перша дружина копаного мяча» УСК провела матч на виїзді (в Упіці). Проведення українськими «мячeboями» (футболістами) виїзного матчу таборовий часопис класифікував як немале досягнення, тим більше, що останні повернулись наступного дня «як побідники» [19].

25 червня 1921 р. «УСК Ia» змагалась з командою спортивного клубу «Яромнерж Ia» («Jaroměř Ia»), 17 липня таборова збірна «Україна Йозефов» зустрілась у Сихрові з командою місцевого клубу «Sparta Sychrov», 30 липня ця сама збірна грала проти команди з містечка Червеный Костелець (Červený Kostelec); рахунок в усіх матчах залишився невідомий [26] (рис. 2).

7 серпня 1921 р. відбувся матч між «Першою дружиною копаного мяча» і чеською командою Сіхров-Упіце «з вислідом 0 : 6 в нашу користь» (з контексту можна зробити висновок, що

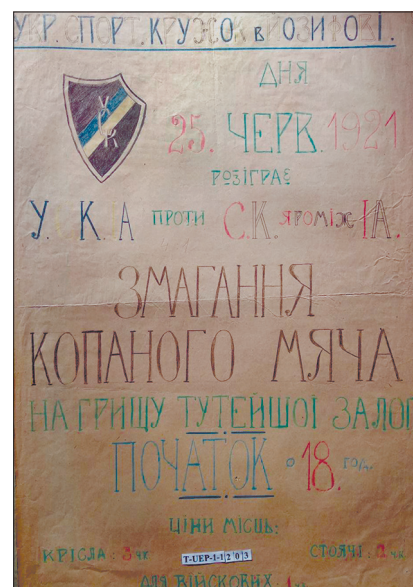

Рисунок 2 – Виготовлений вручну плакат, який повідомляв про футбольний матч між командою «Ia» і командою чеського спортивного клубу «Яроміж Ia», 25 червня 1921 р.

Рисунок 3 – Типографська афіша про футбольний матч між українською командою («Ukrajinskij Team») і командою чеського спортклубу «Smířice Ia», 14 серпня 1921 р.

переможцями у цьому поєдинку вийшли українці – *авт.*) [4]. За тиждень відбулась зустріч у Сміржіцах [26] між місцевою командою й українською футбольною дружиною (0 : 1 на користь українців) (рис. 3), 21 серпня – зустріч збірної УСК з футбольним спортклубом з міста Йозефов [26] (рис. 4), а вже 23 серпня з ним

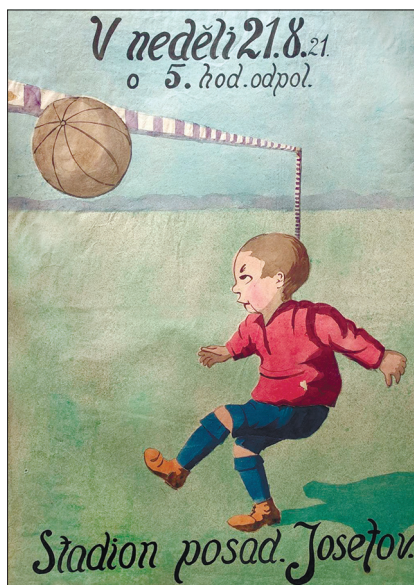

Рисунок 4 – Виготовлений вручну плакат, який повідомляв про футбольний матч (без зазначення назви команд) на стадіоні м. Йозефов, 21 серпня 1921 р. На звороті рукописна примітка: «Малював підхор[унжий] Пастернак Северин».

змагалась «Перша дружина копаного мяча». І знову перемогу в цій зустрічі (1 : 3) святкували українські футболісти [4]. 28 серпня 1921 р. з чеською футбольною командою з Яромежа зустрілися «Друга дружина» [26], і цього разу чехи зуміли схилити шальки терезів на свою користь (2 : 0) [4].

У вересні 1921 р. футбольні змагання відбувались так само інтенсивно, як і в серпні, тим більше, що цьому сприяла погода. 4 вересня було проведено «мячеві змагання» між «Другою дружиною» і футболістами з Яромнержа з кінцевим рахунком 2 : 5 на користь чехів. 8 вересня українські футболісти («УСК Іа») змагались з командою місцевого чехословацького військового гарнізону [26] і знову зазнали поразки (0 : 2). «Друга дружина» провела зустріч з командою з міста Сміржіц, і зуміла отримати перемогу (1 : 0) [5].

17 вересня відбулась зустріч збірних – «комбінованої мячевої дружини», утвореної з числа футболістів-таборян, і чеської збірної, яка закінчилась перемогою останньої (2 : 6). 21 вересня змагались футболісти двох українських таборів. «Перша дружина» Йозефова зуміла перемогти команду УСК Німецького Яблонного з

рахунком 1 : 0. На свято покровителя чеських земель св. Вацлава, 28 вересня, було проведено «мячеві змагання» «Першої дружини» з чеською командою з міста Ілемніц, які закінчились з рахунком 3 : 6 на користь останньої [5]. Третю річницю проголошення Чехословацької Республіки, яку відзначали 28 жовтня 1921 р., українська «УСК Іа» вшанувала товариським матчем з командою спортклубу «Йозефов Іа».

Підводячи підсумки футбольного сезону 1921 р., таборовий часопис відзначив, що успішні виступи українських таборових команд стали можливі завдяки матеріальній допомозі з боку Культурно-просвітнього кружка табору Йозефов, відданості футболу старшинства УГА (всі без винятку гравці таборових команд були старшинами), особистому прикладу, який продемонстрували капітани команд – поручик Модест Купчанко («Перша дружина») і поручик Кирстюк («Друга дружина»). Загалом ними було зіграно 23 матчі, у тому числі дев'ять – на виїзді. Також у звіті зазначалось, що «грою копаного мяча з'єднав собі У.С.К. (Український Спортовий Клуб – авт.) скоро симпатію у всіх чеських клубів, чого були доказом часті запрошення» таборових футболістів до участі у футбольних змаганнях, що проводились у різних містах Краловодворського краю ЧСР [3].

Цьогорічний сезон було завершено 28 жовтня, коли у таборі відбулась остання зустріч між двома збірними командами таборян з Йозефова та Німецького Яблонного (на цей час цей табір уже було ліквідовано, а його мешканців переведено до Йозефова). Склад команд у цей час перестав бути сталим, бо багато хто з футболістів залишив табір, виїхавши на навчання до університетів ЧСР. Фактично станом на кінець жовтня 1921 р. таборіві футбольні команди перестали існувати як такі, а футбольне життя табору повністю завершило.

Але вже наприкінці березня 1922 р. керівництво української табової громади в Йозефові доклало зусиль для відновлення проведення спортивних вправ у таборі, відтак віродився й футбол [20]. Уже 4 квітня відбув-

ся перший матч нового сезону, розіграний між наново скомплектованою дружиною УСК і командою спортивного клубу м. Яромеж (закінчився перемогою чеських футболістів – 0 : 3) [21]. 17 квітня українська команда в м. Ілемніцах здобула переконливу перемогу (0 : 6) над чеською студентською командою. 29–30 квітня команда УСК знову грала на виїзді з футболістами спортклубу в Сіхрові (закінчивши матч з рахунком 0 : 1 на свою користь); а наступного дня здобула ще одну перемогу (2 : 5) над командою місцевого спортклубу «Слован» в Упіці [21].

У травні–червні 1922 р. у зв'язку з виїздом значної кількості таборян на роботи та підготовкою решти до складання *матуральних* іспитів (випускні випробування після закінчення курсу середньої школи, необхідна умова для зарахування до вищого навчального закладу – авт.) інтенсивність футбольних змагань дещо підупала, проте і в цей час інтерновані знаходили час для проведення матчів. Так, 14 травня збірна українського табору «Ukrajinský Team Josefov» змагалась з командою «SK Smiřice Іа» [26]. 28 травня відбулась зустріч команди УСК і спортклубу з м. Яромнерж (цього разу таборовий часопис не зазначив переможця і рахунку зустрічі – авт.) [6]. 25 червня перший склад УСК провів матч у Сіхрові з футболістами тамтешнього спортклубу [7].

Досить часто «змагання копаного мяча» ставали частиною спортивних свят, які влаштовували спортклуби найближчих до Йозефова чеських міст. Українські футболісти були на них бажаними гостями, бо вже неодноразово проводили в них товариські матчі. Тому, коли спортклуб м. Яромнержа «Ярбой» запросив таборян до участі у святкуванні 50-ліття з нагоди свого існування – 8 липня 1922 р., сюди прибула «перша дружина» УСК. Вона провела гру проти вже добре відомого українцям місцевого спортклубу на міському стадіоні, що стало гарним початком спортивного свята (в його програмі були також виступи старшинського хору інтернованих і табового духового оркестру). 31 липня в Яромнержі відбу-

лась ще одна зустріч між цими командами [8].

Спортивні свята проводились і в таборі (їх організатором завжди виступала спортивна секція КПК), і майже завжди програма таких заходів передбачала проведення футбольного матчу. Так, одне з таких свят відбулось у таборі 23 липня 1922 р., під час якого таборяни мали можливість спостерігати за «вільними руханковими вправами стрільцтва з топірцями», волейболом, «перегонами в мішках» і «в тачках», «руханковими вправами» дітей «із хоруговками» та «зі співом» та «змаганнями копаного мяча» (між першим і другим складами УКС), що відбулись на таборовому спортивно-му майданчику [8].

У серпні футбольні змагання були продовжені: 6 серпня було проведено черговий матч між першим і другим складами УКС, який скінчився на користь «першої дружини» (6 : 0). 11 серпня УСК-І протистояв аматорській команді футболістів, яка була сформована з членів таборового старшинського хору. Як повідомляв таборовий часопис, ці «змагання, що часами переходили в дуже комічні сцени», завершилися на користь аматорів (хористів) завдяки надзвичайно успішній грі останніх головою біля воріт їхніх «візаві» [9].

Ще за кілька днів було проведено реорганізацію спортивної секції КПК: з її членів (загалом 46 осіб) було виокремлено футбольний відділ, який поділявся на п'ять «дружин» (команд) – «Ia», «Ib», «IIa», «IIb» і «Стрілецька одинадцятка» [25]. Новоутворені таборові команди були випробувані вже 13 серпня, коли «УСК Ia» зустрілась з командою спортклубу м. Наход і прогала з рахунком 0 : 8, а «УСК Ib» взяла гору над спортклубом із Гожіць – 7 : 2. За два дні «УСК Ia» взяла реванш, перемігши чеських футболістів з м. Наход [9].

20 серпня «УСК Ia» знову прогала (0 : 1) у Добровіцах місцевій футбольній команді, а ще за тиждень у Йозефові відбулось чергове спортивне свято, до організації якого спільно долучились таборяни та спортсмени з м. Яромнержа. В ході святкування було проведено змагання дис-

коболів, бігунів та плигунів у довжину та футбольний матч. Свято виявилось успішним не лише у спортивному відношенні, а й принесло спортивній секції КПК 785 к.ч. (крон чехословацьких) чистого прибутку. 30 серпня нічийним результатом (1 : 1) закінчилась ще одна зустріч між «УСК Ia» і футболістами зі спортклубу «Яромнерж Team» [9].

У вересні 1922 р. таборяни продовжували невтомно грати у футбол: протягом цього місяця відбулося п'ять футбольних матчів з чеськими командами, які представляли спортивні та футбольні клуби міст Гронов, Червени Костелец, Поліце, Сихров і Єзбіни. Сезон 1922 р. було завершено 29 вересня (у таборовій газеті остання зустріч – з командою спортклубу м. Єзбіни – була помилково датована 29 жовтня) [2].

Висновки. Проведення футбольних матчів великою мірою стало можливим завдяки істотній моральній та матеріальній допомозі, яку було надано українським спортсменам з боку американської харитативної організації YMCA. Завдяки її внескам для команд купувались спортивна форма та потрібне для проведення футбольних матчів устаткування (м'ячі, сітки на ворота тощо). Крім того, на кошти YMCA таборові команди мали можливість проводити зустрічі з чеськими футболістами на виїзді.

До розвитку футболу активно долучалась і спортивна секція Культурно-просвітнього кружка (як в Німецькому Яблонному, так і Йозефові), заходами якої у таборах організовувались спортивні свята та численні змагання за участю місцевих чеських спортклубів, а зароблені під час їх проведення кошти передавались на потреби таборян-спортсменів. Вагу і значення спортивних вправ, і зокрема футбольних змагань, розуміло й командування інтернованих у ЧСР частин УГА, забезпечуючи зі свого боку максимальне можливе сприяння командних видів спорту в таборі.

Ігрові види спорту, і зокрема, футбол суттєво сприяли зміцненню здоров'я інтернованого українського волярства, насамперед гравців таборових команд, а також дарували наснагу та

гарний настрій не тільки спортсменам, а й чисельному гурту глядачів та вболівальників, додаючи позитивних емоцій в їх непростому таборовому існуванні. Разом з тим футбольні матчі успішно виконували комунікаційно-адаптаційну функцію, дозволяючи українцям ближче пізнати мешканців найближчих до табору чеських міст та призвичаїтись до ритму і способу їхнього життя. Таким чином, футбольні змагання створювали міцну основу для чесько-українського міжнаціонального порозуміння та суттєво полегшували для частини волярства УГА інтеграцію (як емігрантів) до чехословацького соціуму.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення спортивного повсякдення інтернованих волярів УГА, що сприятиме залученню до наукового обігу нових матеріалів і насамперед архівних документів. До важливих завдань у царині вивчення історії спорту в таборах інтернованих належить створення цілісної картини спортивного життя таборян, а також їх комунікації з чеськими спортсменами.

Вдячності. Článek «Fotbal jako hlavní součást sportovního volna internovaných vojáků UHA v Československu, léto 1919–1922» vznikl na základě institucionální podpory dlouhodobého konceptního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury (стаття «Футбол як чільна складова спортивного дозвілля інтернованих волярів УГА в Чехословаччині, (1919–1922 рр.)» була підготовлена на основі інституційної підтримки довгострокового концептуального розвитку науково-дослідної організації, наданої Міністерством культури Чеської Республіки.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великдень в таборі. Спортові забави. Український стрілець. Німецьке Яблонне, 1921. 15 травня. Ч.9.
2. Звіт Виділу Культурно-Просвітнього Кружка та його секцій, курсів та установ від 1. червня 1922 до 31. грудня 1922. Український скиталець. Йозефові, 1923. Ч.4(26). 14 жовтня.
3. Звіт Виділу, секцій, курсів і установ Культурно-Просвітнього Кружка укр[аїнського] військ[ового] табору в Йозефові за час від 24. червня до 30. падолиста 1921 (В річницю

існування кружка). Український скиталець. Йозефів, 1921. Ч.12 (лютий–березень).

4. З життя-буття в таборі в Йозефові. Український скиталець. Йозефів, 1921. Ч.9 (вересень–жовтень).

5. З життя-буття в таборі в Йозефові. Український скиталець. Йозефів, 1921. Ч.10 (листопад–грудень).

6. З життя-буття в таборі в Йозефові. Український скиталець. Йозефів, 1922. Ч.15. 25 липня.

7. З життя-буття в таборі в Йозефові. Український скиталець. Йозефів, 1922. Ч.16. 15 серпня.

8. З життя-буття в таборі в Йозефові. Український скиталець. Йозефів, 1922. Ч.17. 21 вересня.

9. З життя-буття в таборі в Йозефові. Український скиталець. Йозефів, 1922. Ч.18. 14 жовтня.

10. Зі спортивного руху. Український стрілець. Німецьке Яблонне, 1921. 30 червня. Ч.12.

11. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома Світовими війнами. Прага, 1942. Ч.1.

12. Павленко МІ. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.). Київ; 1999.

13. Спортовий кружок «Україна». Український стрілець. Німецьке Яблонне, 1921. (Серпень–вересень). Ч.16–18.

14. Срібняк ІВ. Українці на чужині. Полонені та інтерновані вояки-українці в країнах Центральної та Південно-Східної Європи: становище, організація, культурно-просвітницька діяльність (1919–1924 рр.). Київ; 2000.

15. Терлецький М. Табор інтернованих в Німецьким Яблоннім. Українська Галицька Армія: матеріали до історії. Вінніпег, 1958.

16. Тимошенко Ю. Особливості сокольської діяльності українських організацій у Чехословаччині у міжвоєнні роки. Теорія і методика фіз. виховання і спорту. 2020;3:101–107.

17. Україна в таборі. Огляд культурно-просвітної діяльності від червня 1919 р. до червня 1920 р. в таборі Української Бригади (Німецьке Яблонне). Списав сотник Я.Ярема. Б.м. 1920.

18. Український скиталець. Йозефів, 1921. Ч.7 (червень–липень).

19. Український скиталець. Йозефів, 1921. Ч.8 (серпень).

20. Український скиталець. Йозефів, 1922. Ч.13. 21 травня.

21. Український скиталець. Йозефів, 1922. Ч.14. 26 червня.

22. Український стрілець. Німецьке Яблонне, 1921. Ч.16–18 (серпень–вересень).

23. Фавіцький А. Зі спортивного життя. Змагання копаного мяча. Український стрілець. Німецьке Яблонне, 1921. 31 травня. Ч.10.

24. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі –ЦДАВО України). Ф.3520. Оп.2. Спр.468.

25. ЦДАВО України. Ф.3521. Оп.2. Спр.145.

26. Slovanská knihovna, Praha (Слов'янська бібліотека, Прага). Sbíрка «Společenský a kulturní život ukrajinské emigrace» (збірка «Суспільне і культурне життя української еміграції»).

2. Report of the Department of the Cultural and Educational Group and its sections, courses, and institutions from June 1, 1922 to December 31, 1922. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1923. Pt.4(26). October 14.

3. Report of the Department, sections, courses, and institutions of the Cultural and Educational Group of the Ukrainian military camp in Jozefow from June 24 to November 30, 1921 (On the anniversary of the Group). Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1921. Pt.12 (February-March).

4. From life-being in the camp in Jozefow. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1921. Pt.9. (September-October)

5. From life-being in the camp in Jozefow. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1921. Pt.10 (November-December)

6. From life-being in the camp in Jozefow. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1922. Pt.15. July 25.

7. From life-being in the camp in Jozefow. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1922. Pt.16. August 15.

8. From life-being in the camp in Jozefow. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1922. Pt.17. September 21.

9. From life-being in the camp in Jozefow. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1922. Pt.18. October 14.

10. From the sports activities. Ukrayinskyi strilets. Nemecke Jablonne, 1921. June 30. Pt.12.

11. Narizhnyi S. Ukrainian emigration. Cultural work of Ukrainian emigration between the two World Wars. Prague, 1942. Pt.1.

12. Pavlenko MI. Ukrainian prisoners of war and internees in camps in Poland, Czechoslovakia and Romania: attitude of the authorities and conditions of stay (1919–1924). Kyiv; 1999.

13. Sports group "Ukraina". Ukrayinskyi strilets. Nemecke Jablonne, 1921. (August-September). Pt.16–18.

14. Sribniak IV. Ukrainians in foreign parts. Captive and interned Ukrainian soldiers in the countries of Central and South-Eastern Europe: situation, organization, cultural and educational activities (1919–1924). Kyiv; 2000.

15. Terpetskiy M. Internment camp in Nemecke Jablonne. Ukrainian Galician Army: materials for history. Winnipeg, 1958.

16. Tymoshenko Yu. Peculiarities of Sokol activities of Ukrainian organizations in Czechoslovakia in the interwar years. Theory and methods of physical education and sports. 2020; 3: 101–107.

17. Ukraine in the camp. Review of cultural and educational activities from June 1919 to June 1920 in the camp of the Ukrainian Brigade (Nemecke Jablonne). Written by sotnik Ya.Yarema. B.m. 1920.

18. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1921. Pt.7. (June-July).

19. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1921. Pt.8 (August).

20. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1922. Pt.13. May 21.

21. Ukrayinskyi skytalets. Jozefow, 1922. Pt.14. June 26.

22. Ukrayinskyi strilets. Nemecke Jablonne, 1921. Pt.16–18 (August-September).

23. Favitskiy A. From the sports activities. Football competitions. Ukrayinskyi strilets. Nemecke Jablonne, 1921. May 31. Pt.10.

24. Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine (hereinafter referred to as TsDAVO of Ukraine) F.3520. Op.2. Spr.468.

25. TsDAVO of Ukraine. F.3521. Op.2. Spr.145.

26. Slovanská knihovna, Praha, Sbíрка «Společenský a kulturní život ukrajinské emigrace».

Надійшла 01.09.2021

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Антонишин Андрій Павлович antonishin_a@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1599-1188>

Національний університет фізичного виховання і спорту України
03150, Київ, вул. Фізкультури, 1.

Срібняк Ігор Володимирович i.sribniak@kubg.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-9750-4958>

Київський університет імені Бориса Грінченка
04053, Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2

Хлебінна Ганна Євгенівна anna.khleбина@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8767-3042>

Слов'янська бібліотека, Національна бібліотека Чеської Республіки
110 00, Чеська Республіка, м. Прага, Клементинум 190

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Antonyshyn Andrii antonishin_a@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-1599-1188>

National University of Ukraine on Physical Education and Sport
03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1.

Sribnyak Ihor i.sribniak@kubg.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-9750-4958>

Borys Grinchenko Kyiv University
04053, Kyiv, Bylvarno-Kydryavska str., 18/2

Chlebina Anna anna.khleбина@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8767-3042>

Slavonic library (Prague), National Library of the Czech Republic
110 00, Czech Republic, Prague, Klementinum 190

LITERATURE

1. Easter in the camp. Sports entertainment. Ukrayinskyi strilets. Nemecke Jablonne, 1921. May 15. Pt.9.